

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАТЕМАТИКА ЗА IX КЛАС

ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по математика в IX клас е насочено към овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани с постигане на изискванията за резултатите от обучението по учебен предмет математика и с изграждане на ключови компетентности на ученика.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението си ученикът:</i>
<i>Числа. Алгебра</i>	<ul style="list-style-type: none"> • извършва тъждествени преобразувания на рационални изрази.
	<ul style="list-style-type: none"> • решава: <ul style="list-style-type: none"> – рационални неравенства без параметър, включително и по метода на интервалите; – системи уравнения от първа и втора степен с две неизвестни без параметър чрез заместване или събиране; – системи линейни неравенства с едно неизвестно без параметър;
	<ul style="list-style-type: none"> • умее да представя решения на неравенства чрез числови интервали.
<i>Фигури и тела</i>	<ul style="list-style-type: none"> • знае признаците за подобни триъгълници;
	<ul style="list-style-type: none"> • умее да прилага признаците за подобни триъгълници;
	<ul style="list-style-type: none"> • знае метрични зависимости в правоъгълен триъгълник;
	<ul style="list-style-type: none"> • умее да решава правоъгълен триъгълник;
	<ul style="list-style-type: none"> • умее да решава равнобедрен триъгълник, равнобедрен и правоъгълен трапец и успоредник;
	<ul style="list-style-type: none"> • знае метрични зависимости между отсечки в окръжност;
	<ul style="list-style-type: none"> • умее да прилага метрични зависимости между отсечки в окръжност.

Области на компетентности	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението си ученикът:</i>
Функции. Измерване	<ul style="list-style-type: none"> • знае: <ul style="list-style-type: none"> – понятието числова функция и начини на задаване; – понятията линейна и квадратна функция; – свойства на линейната и на квадратната функция (монотонност, най-голяма и най-малка стойност); – основните тригонометрични функции в интервала $(0^\circ; 90^\circ)$;
	<ul style="list-style-type: none"> • умее да построява графики на линейна и квадратна функция;
	<ul style="list-style-type: none"> • пресмята стойности на изучените функции и на аргументите им;
	<ul style="list-style-type: none"> • пресмята стойности на тригонометричните функции при зададен аргумент и на аргумента при зададена стойност на тригонометричната функция (за $30^\circ, 45^\circ, 60^\circ$).
Логически знания	<ul style="list-style-type: none"> • разбира на конкретно ниво смисъла на логическите съюзи „и”, „или”, „ако..., то...”, отрицанието „не” и на релациите „следва” и „еквивалентност”;
	<ul style="list-style-type: none"> • разбира на конкретно ниво смисъла на кванторите "за всяко", "съществува" и понятията "необходимо условие", "достатъчно условие" и "необходимо и достатъчно условие”;
	<ul style="list-style-type: none"> • прилага метода на еквивалентните преобразувания при решаване на уравнения, неравенства и системи;
	<ul style="list-style-type: none"> • умее да конкретизира общовалидно твърдение и обосновава невярност на твърдение с контрапример;
	<ul style="list-style-type: none"> • преценява вярност, рационалност и целесъобразност при избор в конкретна ситуация и обосновава изводи.
Елементи от вероятности и статистика	<ul style="list-style-type: none"> • разчита и интерпретира информация, представена с графики, с таблици или с диаграми;
	<ul style="list-style-type: none"> • умее да пресмята класическа вероятност чрез формулите за пермутации, вариации и комбинации без повторение;
	<ul style="list-style-type: none"> • знае да пресмята класическа вероятност на сума на съвместими и на несъвместими събития;
Моделиране	<ul style="list-style-type: none"> • оценява и интерпретира съдържателно получен при моделиране резултат.
	<ul style="list-style-type: none"> • моделира: <ul style="list-style-type: none"> – с квадратна функция; – с уравнения, свеждащи се до квадратни; – със система уравнения от първа или втора степен с две неизвестни; – с пермутации, вариации и комбинации.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p>1. Класическа вероятност</p> <p>1.1. Класическа вероятност.</p> <p>1.2. Вероятност на сума на несъвместими събития.</p> <p>1.3. Вероятност на противоположно събитие, на обединение и сечение на събития.</p> <p>1.4. Вероятност на сума на съвместими събития.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • умее да намира сечение, обединение, произведение и допълнение на множества; • знае да пресмята класическа вероятност като отношение на възможности; • умее да пресмята класическа вероятност чрез формулите за пермутации, вариации и комбинации без повторение; • умее да пресмята вероятност на допълнително събитие; • умее да пресмята вероятност на сума на несъвместими събития; • умее да пресмята вероятност на обединение и на сечение на събития. 	<p>Елементарно събитие, сложно/съставно събитие, допълнение, сечение и обединение на множества, произведение на множества, достоверно събитие, допълнително/противоположно събитие, съвместими събития, несъвместими събития.</p>
<p>2. Функции</p> <p>2.1. Функция, дефиниционно множество. Начини на задаване на функции.</p> <p>2.2. Графика на линейната функция. Свойства</p> <p>2.3. Квадратна функция. Графика на функцията $y = ax^2$.</p> <p>2.4. Графика на квадратната функция $y = ax^2 + bx + c$. Растене и намаляване на квадратна функция, най-малка и най-голяма стойност на квадратна функция.</p> <p>2.5. Графично представяне на решенията</p>	<ul style="list-style-type: none"> • знае понятията функция, дефиниционно множество; • умее да намира функционална стойност и стойност на аргумента на дадена функция; • знае понятията линейна и квадратна функция; • умее да построява графики на линейни и на квадратни функции; • умее да установява принадлежност на точка към графика на функция; • умее да прави изводи за свойствата на линейната и на квадратната функция по графиките им; • умее да представя графично решенията на линейно и квадратно уравнение; • извлича информация за функции, зададени по различен начин. 	<p>Функция, дефиниционно множество на функция, аргумент, променлива, функционална стойност, растяща функция, намаляваща функция, монотонност, графика на функция, линейна функция, квадратна функция, парабола,</p>

на уравнение.		ос на симетрия на парабола, връх на парабола, най-малка стойност на квадратна функция, най-голяма стойност на квадратна функция.
<p>3. Системи линейни уравнения с две неизвестни</p> <p>3.1. Линейни уравнения с две неизвестни.</p> <p>3.2. Системи линейни уравнения с две неизвестни. Решаване чрез заместване.</p> <p>3.3. Взаимно разположение на графики на линейни функции. Изследване броя на решенията на система линейни уравнения.</p> <p>3.4. Решаване на системи линейни уравнения чрез събиране.</p> <p>3.5. Графично представяне на решенията на системи линейни уравнения с две неизвестни.</p> <p>3.6. Моделиране със системи линейни уравнения.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • разпознава линейни уравнения с две неизвестни, знае понятията, свързани с тях; • знае понятието система уравнения и понятията, свързани с нея; • умее да решава система линейни уравнения чрез заместване, събиране и полагане; • умее да преценява рационалността на избрания метод за решаване на системата; • осмисля връзката между коефициентите на две линейни функции и взаимното им разположение в една координатна система; • умее да моделира със системи линейни уравнения с две неизвестни; • умее да оценява съдържателно получения при моделирането конкретен резултат и да го интерпретира. 	<p>Линейно уравнение с две неизвестни, система линейни уравнения с две неизвестни, наредена двойка числа, решение на уравнение с две неизвестни, решение на система линейни уравнения; еквивалентни системи уравнения, съвместими системи уравнения, несъвместими системи уравнения, определени системи уравнения, неопределени системи уравнения.</p>
<p>4. Системи уравнения от втора степен с две неизвестни</p> <p>4.1. Системи уравнения от втора степен с</p>	<ul style="list-style-type: none"> • знае понятието система уравнения от втора степен с две неизвестни 	<p>Система уравнения от втора</p>

<p>две неизвестни. Решаване на системи, на които едното уравнение е от първа степен.</p> <p>4.2. Системи уравнения с две неизвестни, на които двете уравнения са от втора степен.</p> <p>4.3. Моделиране със системи уравнения от втора степен с две неизвестни.</p>	<p>и понятията, свързани с него;</p> <ul style="list-style-type: none"> • умее да решава системи уравнения от втора степен с две неизвестни чрез заместване, събиране и полагане; • разбира връзката на логическия съюз „и” с понятието система и с нейното решение; • умее да моделира със системи квадратни уравнения с две неизвестни; • умее да оценява съдържателно получения при моделирането конкретен резултат и да го интерпретира. 	<p>степен с две неизвестни.</p>
--	--	---------------------------------

<p>5. Подобни триъгълници</p> <p>5.1. Пропорционални отсечки.</p> <p>5.2. Теорема на Талес. Обратна теорема на Талес.</p> <p>5.3. Свойство на ъглополовящите в триъгълник.</p> <p>5.4. Подобни триъгълници. Първи признак за подобност на триъгълници.</p> <p>5.5. Втори и трети признак за подобност на триъгълници.</p> <p>5.6. Свойства на подобните триъгълници.</p> <p>5.7. Отношение на лицата на подобните триъгълници.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • знае понятието подобни триъгълници и понятията, свързани с тях; • знае и прилага признаците за подобност; • знае свойствата на съответните елементи на подобните триъгълници; • знае свойството на лицата на подобните триъгълници; • знае и прилага теоремата на Талес и обратната теорема на Талес; • знае и прилага свойство на ъглополовящите в триъгълник; • разбира на конкретно ниво смисъла на понятията „необходимо условие”, „достатъчно условие" и "необходимо и достатъчно условие"; • умее да разграничава типични ситуации, свързани с приложение на подобни триъгълници. 	<p>Отношение на отсечки, пропорционални отсечки, подобни триъгълници, съответни елементи, коефициент на подобие, четвърта пропорционална.</p>
<p>6. Рационални неравенства</p> <p>6.1. Обединение и сечение на числови интервали. Неравенство от вида $ax + b > c$.</p> <p>6.2. Системи линейни неравенства с едно неизвестно. Двойно неравенство. Неравенство от вида $ax + b < c$.</p> <p>6.3. Неравенства от вида $(ax + b)(cx + d) > 0$, $\frac{ax + b}{cx + d} > 0$.</p> <p>6.4. Квадратни неравенства. Метод на интервалите.</p> <p>6.5. Приложение на метода на интервалите при решаване на неравенства от по-висока степен.</p> <p>6.6. Дробни неравенства.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • знае понятието система неравенства и понятията, свързани с него; • умее да решава системи от две линейни неравенства с едно неизвестно и системи неравенства, свеждащи се до тях; • умее да решава неравенства от вида $(ax + b)(cx + d) > 0$ и $\frac{ax + b}{cx + d} > 0$, $ax + b > c$, $ax + b < c$ и аналогични на тях, свързани със знаците $<$, $>$, $\leq$, $\geq$; • разбира смисъла на логическите съюзи „и”, „или” при решаване на неравенства; • умее да решава квадратно неравенство; • умее да прилага метода на интервалите при решаване на неравенства от по-висока степен; • умее да решава дробни неравенства; • умее да моделира с неравенства. 	<p>Числов интервал – видове, сечение на числови интервали, обединение на числови интервали, двойно неравенство, система неравенства, решение на система неравенства, еквивалентни системи, квадратно неравенство, биквадратно неравенство, дробно неравенство.</p>

<p>7. Метрични зависимости между отсечки</p> <p>7.1. Метрични зависимости между отсечки в правоъгълен триъгълник.</p> <p>7.2. Теорема на Питагор.</p> <p>7.3. Намиране дължина на отсечка в правоъгълна координатна система.</p> <p>7.4. Решаване на правоъгълен триъгълник.</p> <p>7.5. Решаване на равнобедрен триъгълник.</p> <p>7.6. Решаване на равнобедрен и правоъгълен трапец.</p> <p>7.7. Решаване на успоредник.</p> <p>7.8. Метрични зависимости между отсечки в окръжност.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • знае и прилага метрични зависимости в правоъгълен триъгълник; • умее да намира елементи на: <ul style="list-style-type: none"> – правоъгълен триъгълник; – равнобедрен триъгълник; – равнобедрен и правоъгълен трапец; – успоредник; • знае и прилага метрични зависимости между отсечки, свързани с окръжност; • умее да открива и създава ситуации, свързани с решаване на правоъгълен триъгълник; • разбира на конкретно ниво смисъла на "необходимо условие", "достатъчно условие" и "необходимо и достатъчно условие"; • умее да конкретизира общовалидно твърдение и обосновава невярност на твърдение с контрапример; • умее да оценява получен резултат. 	<p>Метрични зависимости, средно геометрично, проекция на катет върху хипотенуза.</p>
<p>8. Тригонометрични функции на остър ъгъл</p> <p>8.1. Тригонометрични функции на остър ъгъл.</p> <p>8.2. Стойности на тригонометрични функции на ъгли с мерки 30°, 45°, 60°.</p> <p>8.3. Основни зависимости между тригонометричните функции на един и същ ъгъл.</p> <p>8.4. Тригонометрични функции на остри ъгли, които се допълват до 90°.</p> <p>8.5. Намиране на основните елементи на правоъгълен триъгълник.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • знае тригонометрични функции на остър ъгъл в правоъгълен триъгълник; • знае и прилага основните тригонометрични тъждества; • знае и прилага основните тригонометрични функции за ъгли допълващи се до 90°; • знае тригонометричните функции на 30°, 45° и 60°; • умее да намира основните елементи (страни и ъгли) на правоъгълен триъгълник; • умее да намира елементи на равнобедрен триъгълник, равнобедрен и правоъгълен трапец; • умее да открива и създава ситуации, свързани с тригонометрични 	<p>Синус, косинус, тангенс, котангенс, тригонометрично тъждество.</p>

8.6. Намиране елементи на равнобедрен триъгълник. 8.7. Намиране елементи на равнобедрен и правоъгълен трапец. 8.8. Приложение на тригонометрични функции на остър ъгъл.	функции на остър ъгъл в правоъгълен триъгълник; • умее съдържателно да интерпретира получен резултат.	
---	--	--

Годишен брой учебни часове в девети клас – 108 часа

- При реализация на програмата спазването на хронологията в разпределението на съдържанието е задължително.
- Разпределението на съдържанието, включено в посочените в програмата подтеми (заглавия с двойна номерация), се прави по преценка на този, който я реализира (автори на учебници и учебни помагала, преподаватели).

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА:

За нови знания	до 64 часа	до 60%
За упражнения		над 30%
За преговор		
За обобщение		
Практически дейности		
За контрол и оценка (за входно и изходно ниво, за класни и за контролни работи)	до 11 часа	до 10%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Оценки от устни изпитвания	15%
Оценки от писмени изпитвания	10%
Оценки от контролни и от класни работи	50%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по проекти и др.)	25%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Практически дейности, които могат да се реализират в класната стая:

- Да използват динамичен софтуер за демонстрация на свойствата на геометричните фигури и тригонометричните функции, което спомага за придобиване на математическа култура и ключови компетентности: умения за общуване на чужди езици; основни компетентности в областта на природните науки и технологиите; дигитална компетентност; социални и граждански компетентности; инициативност и предприемчивост.
- Да построят (с линейка и пергел или с подходящи софтуерни продукти) несложни геометрични конструкции.
- Да използват калкулатор при решаване на практически задачи.

Установяване на междупредметни връзки

- С физика и астрономия, химия и опазване на околната среда, биология и здравно образование, география и икономика при темата функции. Да се търсят възможности за провеждане на съвместни уроци по подходящи теми.

- С информационните технологии – там, където е необходимо по-добро онагледяване на учебния процес или формиране на определени практически умения може да се търсят възможности за провеждане на съвместни уроци, например при използване на конкретен динамичен софтуер.